

## Austatud lugeja!

Õeldakse, et üks kord on juhus ja kaks korda suur juhus, aga kolmas kord tähendab reeglit. Õiguskantsleri iga-aastane rahvusvaheline teaduskonverents, mis on korraldatud koostöös Saksa Rahvusvahelise Õiguskoostöö Fondiga, on seega reegel, kui mitte traditsioon.

Käesoleva aasta 13. mail aset leidnud konverentsi pealkirja „Infonälg vs. privaatsusjanu“ võttis riigikohtunik ja konverentsi ettekandja Eerik Kergandberg kokku järgmiselt: „Ilma söömata on võimalik elada tunduvalt pikemat aega kui ilma joomata.“ Õnneks ei ole isikuandmete kaitse küll otseses mõttes elu ja surma küsimus, kuid puudutab üht teist meie kõigi jaoks olulist valdkonda, meie erasfääri. Kui kaugemale ulatub infoühiskonnas kaitset vajav erasfäär ja teistpidi, mida on meil õigus teiste kohta teada saada, on demokraatliku ühiskonnakorralduse jaoks peaaegu elu ja surma küsimus. Ilma piisava teabeta ei ole võimalik langetada adekvaatseid otsuseid, sealhulgas valimisotsuseid, ilma milleta omakorda demokraatlik süsteem ei toimi.

Analüüsiv valdkond hõlmab nii hotelli lifti paigutatud kaamerad kui politsei jälitustoimingud, nii rahvaloenduse andmete töötlemise statistikaametis kui politsei andmebaasid, nii isiku tervisliku seisundi kui biomeetriliste andmete kandmise passi või isikutunnistusele, nii töötaja e- kirjad kui ka üleeuroopalised andmebaasid terrorismivastaseks võitluseks. Kaasaegses infoühiskonnas on raske kujutada ette midagi, mis ei oleks kuidagi seotud andmetega.

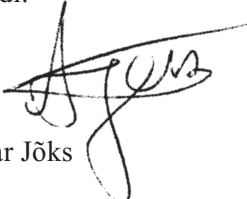
Terrorism on saavutanud üht, meie vabadus aheneb viimasel ajal järjest. See puudutab ka isikuandmetega ümber käimist. Võib püstitada küsimuse, kas meil on täna olemas piisavad alused isikuandmete kaitseks või oleks vaja sätestada näiteks eraldi põhiõigus isikuandmete kaitsele? Mõistagi ei saa olla sinisilmne ja uskuda, et ainuüksi normi loomisega tegelik elu paremaks muutub. Sõltumata vastusest esitatud küsimusele on ehk olulisemgi tõhus ja sõltumatu järelevalve vabaduse piirangute üle. See puudutab näiteks jälitustegevuse erandtoiminguid, mille läbiviimise ainsaks kontrollimehhanismiks on täna kohtuniku luba. Kui näiteks kriminaalasjas kohtuliku menetluseni, mis iseenesest võimaldaks täiendavat sõltumatut kontrolli, ei jõuta, siis piisavat järelevalvet ulatusliku erasfääri piiramise üle ei teosta keegi. Kui sõltumatu järelevalve teostaja küsimus on õhus ka laiemalt. Avalikku võimu, riigiasutusi, aga ka avalikke ülesandeid täitvaid erasikuid saab lisaks Andmekaitse Inspektsioonile kontrollida ka õiguskantsler.

Teisest küljest on avalikul võimul tõhusaks toimimiseks vaja koguda andmeid. Riik peab olema võimeline koostama nt tervishoiupoliitikat või tööhõivepoliitikat ja neid ka ellu viima. Mõlemad eeldavad teavet ühiskonna tegelike vajaduste kohta. Kuid me ei tohi selle vajaduse rahuldamisel jõuda olukorrani, kus palutakse õiguskantsleril peatada isikuandmete kaitse seaduse toime ja Andmekaitse Inspektsioon arvata välja riigistruktuuride hulgast kui demokraatlikule ühiskonnale sobimatu, sest seadus takistab isikuandmete töötlemist.\*<sup>1</sup>

Isikuandmete kaitse, vaba ligipääs avalikule teabele ja riigisaladus moodustavad teatavas mõttes Bermuuda kolmnurga, millest terve nahaga väljatulemiseks tuleks nagu sooritada ümber nurga hüpe. Selge on siiski see, et isikuandmete töötlemiseks peab olema seaduslik alus, selge eesmärk, andmeid peab töötleva nii vähe kui võimalik ja nii palju kui hädavajalik. Sõnad „nälg“ ja „janu“ iseloomustavad kahte vastandlikku huvi – ühelt poolt õigust olla rahule jäetud ja teiselt poolt avaliku võimu tõhusat toimimist. Nende vastandamine ei sunni tegema valikut, kas elada elu lõpuni janus või näljas. Nii nagu janu ja nälja kustutamiseks tuleb olla mõõdukas nii käib see ka andmete kogumise ja töötlemise kohta.

Käesolev number sisaldab õiguskantsleri tänavuse konverentsi ettekandeid ning üht teemaga seonduvat käesoleva numbri jaoks kirjutatud artiklit.

Avaldan tänu esinejatele, kes võtsid vaevaks oma mõtted artikli vormi valada. Täna ka konverentsi moderaatoreid, justiitsminister Rein Langi ja prof. Raul Naritsat, tõlke, välisministeeriumi nende suurepärase konverentsisaali kasutamise eest, Andmekaitse Inspektsiooni konverentsieelse sissuka koostöö eest ning meie koostööpartnerit, Saksa Rahvusvahelise Õiguskoostöö Fondi.

  
Allar Jõks

<sup>1</sup> Demograaf Kalev Katuse soov. H. Tänavsuu. Seadus takistab isikuandmete töötlemist. – Pärnu Postimees. Arvutivõrgus: <http://www.postimees.ee/221004/esileht/siseuudised/148014.php>.